

1. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002, № 3-4, ст. 27.
2. Про розміри та порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р., № 1279.
3. Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р., № 923. Офіційний Вісник України, 2008, № 80, ст. 2694.
4. Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 461. Урядовий кур'єр офіційне видання від 30.04.2011 № 79.
5. Про місцеве самоврядування в Україні. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24, ст. 170.

ЗОСІМОВИЧ О. Ю.

старший викладач Житомирського державного університету ім. Івана Франка

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ЧИНОВНИКІВ ЗА ПОСАДОВІ ПРОСТУПКИ І ЗЛОЧИНИ ЗГІДНО ІЗ ЗВОДОМ ЗАКОНІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

В 1932 р. в Російській імперії був виданий Звід законів Російської імперії, який був проголошений діючим джерелом права з 1 січня 1935 р. (у кримінальній частині – з 1846 р.) і діяв (із змінами) до 1918 р.. В історії російського права він вважається першим повноцінним кодифікованим збірником кримінально-правових норм, прогресивним для тодішньої Росії та «являв собою прекрасний приклад регулятивної та імперативної норми щодо злочинів і проступків у сфері службової діяльності» [1, с.161]. В розділі 5 «Про злочини і проступки по службі державній та суспільній» у томі 15 «Уложення про покарання» (далі – Уложення) [2] містилися законодавчі норми для злочинів у сфері державної служби. Розділ складався з 11 глав та 105 (в останній редакції 177) статей.

Перша глава присвячувалась «невиконанню службових наказів, приписів та законів». За такий вид злочину або проступку передбачались покарання у вигляді звільнення з посади (Ст..329330), сувора догана, вирахування з службового стажу від трьох місяців до року (Ст..331) (у разі відсутності умислу) та, навіть, позбавлення всіх станових прав та висилці на каторжні роботи на термін від 10 до 12 років (Ст..329), або віддання до арештантських рот (Ст..332) (в разі наявності умислу).

Друга глава розглядала випадки перевищення або бездіяльності влади. За протизаконну бездіяльність передбачалось покарання, в залежності від нанесених втрат, від ув'язнення від чотирьох місяців до двох років (Ст.. 339), позбавлення прав свого стану та висилка на каторжні роботи на термін від шести до восьми років (Ст.. 339).

Третя глава звернула увагу на проступки щодо зберігання та управління службовим майном, четверта – на службове підроблення. До речі, як зазначає

український науковець Ю. Наumenко, вона «передбачає більше випадків службового підроблення, ніж сучасна норма КК України» [1, с.162]. Дослідник звертає увагу на те, що в Уложенні передбачено відповідальність за усі можливі види лжесвідчень та лжеприсяги, привід до суду свідків, що дають неправдиві показання; надання копій неіснуючих документів або невірних, виправлення, втрату, знищення документів тощо. За такі службові злочини призначалися різні види покарань: від дисциплінарних до вищої міри, визначеної за злочини цього виду (Ст..361362).

Службовим злочинам суддів присвячена п'ята глава, яка має назву «Про неправосуддя». Вона розглядала такі випадки як винесення суддею завідомо несправедливих вироків, недбалість, допущена суддею тощо. Також глава передбачала відповідальність за умисне неправильне виконання судових рішень і здійснення неналежного прокурорського нагляду; за умисні дії чи недбалість судових чиновників. Так, за умисне винесення несправедливого судового рішення або перебільшення покарання суддя каралося відданням до арештантських рот з позбавленням всіх станових прав, або тюремним ув'язненням (Ст..366367). Аналогічні види відповідальності передбачались за позбавлення підсудного справедливого покарання (Ст..368). Ненавмисне зменшення вини підсудного внаслідок неправильного трактування законів каралося менш суворо – різними видами доган (Ст.. 369370). Стаття 371 зазначала, що посадові особи, які здійснюють нагляд за правильністю та законністю судових рішень та вироків, прокурори, чиновники (секретарі), відповідно до ступеню їх участі в неправосудді повинні були відповідати за тими ж самими нормами, які зазначені в статтях 366370.

Глава шоста встановлювала відповідальність за хабарництво та одержання неправомірної вигоди або «мздоїмство ти лихоїмство».

Російська дослідниця Н. Корнєєва надала докладний аналіз основних положень цієї глави. Вона зазначила, розрізнялося взяття подарунка з порушенням службових обов'язків або лихоїмство, та без їх порушення, або мздоїмство.

За ступенем тяжкості дослідниця визначила в Уложенні наступні види злочинів: незаконні побори (під виглядом державних податків) у натуральному та грошовому вигляді (Ст..372, ч. 1 лихоїмство), прийняття подарунку перед виконанням певної дозволеної законом дії, як службового обов'язку (Ст.. 372, ч.2 – мздоїмство)), а також працю повітових обивателів під виглядом казенної та земської повинності (лихоїмство – Ст. 373376). В законі були визначені обставини, які впливали на розмір відповідальності. Обставинами, що пом'якшували провину, було розкаяння в отриманні хабара (Ст.. 373, ч.2). Посилювали відповідальність вимагання хабара із застосуванням насильства (Ст..378, ч.2), порушення службових обов'язків внаслідок його отримання (Ст.. 375) [3].

Державний чиновник, який отримав подарунок особисто або через третю особу, повинен був повернути його відразу або протягом трьох днів. В протилежному випадку, на нього накладався грошовий штраф (якщо подарунок був отриманий після вчинення дії) або звільнення з посади (якщо подарунок був отриманий до вчинення дії). У випадку лихоїмства покарання призначалось у

вигляді позбавлення всіх станових прав та відправленням до арештантських відділень (Ст.. 373). Стаття 377 визначала вищий ступінь лихоїмства як вимагання, ступінь покарання за яке залежить від обставин справи: від позбавлення станових прав і привілеїв, відправлення до арештантських відділень до каторжних робіт терміном від 6 до 8 років (Ст..378). Закон карав також за співучасть у прийнятті хабара, в тому числі і суддів, які виправдовували хабарників. До них застосовуються такі ж самі покарання як і до самих злочинців (Ст. 380381).

Окремий вид посадових злочинів та проступків становили порушення правил, дисципліни та присяги, про які докладно йдеться в сьомій восьмій главах (Ст. 383391). Глава 9 розглядала випадки порушення субординації між керівниками та підлеглими.

Дисциплінарні проступки та покарання судових чиновників розглядалися в Ст.. 419 423 глави 10, яка докладно регламентувала випадки повільного, несумлінного виконання службових обов'язків. Потрібно зазначити що відповідальність саме цієї категорії службовців пов'язана з порушеннями загальних правил для державних чиновників та особливих норм, притаманних тільки працівникам судів. Зупинимося докладніше на характеристичі останніх. За розголошення тасмниці справи, якщо це не мало негативних наслідків, чиновник в перший раз зазнавав догани, другий – суворої догани та віднімання з терміну служби від трьох місяців до року, третій – позбавлення посад. Якщо розголошення тасмниці спричинило негативні наслідки, мінімальним покаранням призначалась сувора догана, максимальним – звільнення з посади, або арешт від чотирьох до восьми місяців (Ст..423). Аналогічні покарання призначалися за оприлюднення думки суддів, судових паперів. Передача секретної інформації обвинуваченому тягла за собою відповідальність, передбачену за приховування злочину (Ст..423).

Окремо про злочини та проступки чиновників при слідстві та суді зазначалося в першому відділенні 11 глави. За ненавмисне порушення правил та форм слідства передбачені незначні дисциплінарні покарання. Проте, якщо при порушення ведення слідства був присутній умисел з метою нанесення шкоди та збитків, то передбачалась їх компенсація та звільнення з посади (Ст..426). За придбання чиновником майна, стосовно якого він вів справу було передбачено конфіскацію цього майна та звільнення з посади (Ст..427). Якщо працівник суду брав на себе обов'язки по займу від обвинувачених та інших осіб, з якими він веде слідство, його судили за вимагання (Ст.. 428). За те, що судовий службовець не розпочав кримінальної справи, хоча для цього був законний привід, він, відповідно до обстави отримував догану, сувору догану, віднімання з терміну служби від трьох місяців до року, або позбавлявся посади. Якщо він упереджено ставився до підслідчих осіб, призначалися покарання аж до виключення із служби (Ст.. 429). Судовий слідчий, якій не провів допиту заарештованої особи протягом доби зазнавав спочатку догани, потім – вирахування з службового стажу від трьох місяців до року і звільнення з посади. (Ст. 430). Аналогічні покарання призначалися за повільність ведення слідства. (Ст..431). За тиск на обвинуваченого під час слідства – до звільнення з посади, а якщо під час слідства були застосовані тортури та жорстокість, покарання відповідно до ст. 345. Якщо

під час слідства і суду в кримінальній справі чиновник буде намагатися незаконно зменшити провину підсудного призначалась догана, вирахування з службового стажу від трьох місяців до року і звільнення з посади (Ст.433).

Таким чином, Уложення про покарання кримінальні та виправні, що містяться в Зводі законів Російської імперії, регламентували діяльність та посадові обов'язки судових чиновників відповідно до правових норм, передбачених для державних службовців. В той же час, в законі існувала низка статей, передбачених саме для працівників суду. Відповідно до порушень, дисциплінарних проступків і злочинів призначалось покарання, починаючи відповідно з дисциплінарних стягнень (догана, вирахування із службового стажу, звільнення з посади), завершуючи суворими статтями кримінального відповідальності (відправлення до арештантських відділень, ув'язнення, каторжні роботи) в залежності від тяжкості скоєних зловживань.

Список використаних джерел:

1. Науменко Ю. Еволюція кримінально-правових норм, що регулюють питання кримінальної відповідальності у сфері службової діяльності /Ю. Науменко// Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Дніпропетровський державний університет ім.. О. Гончара. – 2016, № 5 с. 158-162

2. Свод законов Российской империи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:pravo.gov.ua. Законодательство России.

3. Корнеева Н. Ответственность за взяточничество по уголовноматериальному праву России XIX века /Н.Корнеева <http://cyberleninka.ru/article>.

ПАЛАМАРЧУК С. В.

адвокат Житомирської обласної колегії адвокатів м. Бердичів, Україна

ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПІДСТАВИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Згідно статті 214 Кримінального процесуального кодексу України початком досудового розслідування є прийняття рішення слідчим, прокурором невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який